

Ασκητικά καταλύματα του αθωνικού μοναχισμού

[/ Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Στην πραγματικότητα οι αρχαίες μορφές της μοναστικής ζωής εμφανίστηκαν στο Όρος πολύ νωρίτερα από τη Μεγίστη Λαύρα, το πρώτο αθωνικό κοινόβιο, που ιδρύθηκε το 963. Θωρώντας τρεις εμβληματικές μορφές του πρώιμου αθωνικού αναχωρητισμού, τον Όσιο Πέτρο τον Αθωνίτη, τον Άγιο Ευθύμιο τον Νέο και τον Ιωάννη Κολοβό, συνειδητοποιούμε ότι κατά τη διάρκεια του 9ου αιώνα μια ριζική αλλαγή έλαβε χώρα στη συμπεριφορά των αθωνιτών ασκητών.

Ο Πέτρος απαρνήθηκε τον κόσμο, εφαρμόζοντας διά βίου μια σκληρή άσκηση αυστηρά μοναχική. Ενώ ο Ευθύμιος και ο Ιωάννης, ιδρυτές μοναστηριών και οι δυο τους, ακολούθησαν το παράδειγμα του Πέτρου για μια μεταβατική περίοδο αυστηρά ατομικής άσκησης, ως ένα σκαλοπάτι προς την οργάνωση μιας από κοινού ζωής υπό την προστασία του κράτους και του ανώτατου κλήρου. Αυτό το σκαλοπάτι μερικές δεκαετίες αργότερα άνοιξε τον δρόμο στον Άγιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη και τη δική του Μεγίστη Λαύρα.

Η ίδρυση της Μεγίστης Λαύρας πυροδότησε μια ζωντανή αντιπαράθεση ανάμεσα στους δύο τρόπους αναχωρητισμού στην αυγή του αθωνικού μοναχισμού. Η έκδοση του πρώτου αθωνικού Τυπικού (972) συμφιλίωσε τα δύο μέρη, αναγνωρίζοντας εμμέσως τους νεωτερισμούς του Αθανασίου, και έτσι έκτοτε όλα τα αγιορείτικα μοναστήρια

που ιδρύονταν ακολουθούσαν το πρότυπο της Λαύρας του Αθανασίου. Στην ουσία, η επικύρωση του πρώτου αθωνικού Τυπικού εξέφραζε τη στήριξη του κράτους προς τα οργανωμένα κοινόβια μάλλον και λιγότερο στους μοναχικούς ερημίτες. Παρ' όλ' αυτά, το πρότυπο του μοναχικού αναχωρητισμού δεν έπαψε ποτέ να υπάρχει στην Αθωνική χερσόνησο, παράλληλα με τον κοινοβιοτισμό, αν και έκτοτε ο πρώτος προοδευτικά περιορίστηκε στις πιο απόμακρες και δυσπρόσιτες περιοχές.

Βιγλίζοντας το Αιγαίο

Αυτή η διαδικασία της μετάβασης από τους μοναχικούς ασκητές στα οργανωμένα κοινόβια στον Άθω πρέπει να ερμηνευθεί στη βάση των γεωπολιτικών και στρατιωτικών συνθηκών της εποχής. Μετά την τελευταία αναλαμπή της Ιουστινιάνειας περιόδου (527-610), η Μεσόγειος παύει να είναι μια ρωμαϊκή λίμνη. Και καθώς οι αραβικές φυλές εξαπλώνονται ορμητικά αποσπώντας εδάφη από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, αναδύεται η στρατηγική σημασία του Άθω, που διατρυπά το Βόρειο Αιγαίο και ελέγχει τις θρακικές ακτές, δηλαδή τη χερσαία επικοινωνία Κωνσταντινούπολης - Θεσσαλονίκης, και τα Δαρδανέλια, τον

θαλάσσιο δρόμο που οδηγεί στην Κωνσταντινούπολη και τη Μαύρη Θάλασσα.

Σύντομα μια αλυσίδα φρουρίων εκτείνονταν κατά μήκος όλης της ανατολικής ακτής της χερσονήσου. Ήταν ή έγιναν εξαρτήματα των μεγάλων μοναστηριών αυτής της πλευράς, ή τα ίδια τα μοναστήρια χτίστηκαν με τη μορφή πραγματικών κάστρων. Το φαινόμενο επαναλήφθηκε στη δυτική ακτή της χερσονήσου 3-4 αιώνες μετά την ίδρυση της Λαύρας, ξεκινώντας από τον 14ο αιώνα, δηλαδή όταν η βυζαντινή επικράτεια στη Μακεδονία περιορίστηκε στο Παλαιολόγειο Δεσποτάτο της Θεσσαλονίκης, αποτελούμενο από την πόλη της Θεσσαλονίκης και τις δύο χερσονήσους Κασσάνδρα και Άθω, ενώ η μεσαία, η Σιθωνία, είχε ήδη καταληφθεί από τους Τούρκους.

Όλα τα μοναστήρια του Όρους απέκτησαν τη σημερινή τους μορφή μετά από διαδοχικές οικοδομικές επεκτάσεις διαμέσου των αιώνων. Μερικά είχαν χτιστεί εξ αρχής στη μορφή μεγάλων συγκροτημάτων, υπό την προστασία κάποιων ισχυρών δωρητών, ενώ άλλα συνδέθηκαν εξ αρχής με μονήρεις ασκητές, και η σημερινή μορφή του καθενός είναι αποτέλεσμα διαδοχικών προσθηκών σε έναν αρχικό πυρήνα μαθητών συγκεντρωμένων γύρω από τον πνευματικό οδηγό τους.

Σε άλλες περιπτώσεις οι τοποθεσίες των αρχικών ασκητικών εγκαταστάσεων δεν βρήκαν τις πρόσφορες συνθήκες για την ανάπτυξή τους ως κυρίαρχων μονών (π.χ. Καυσοκαλύβια) ως την εποχή που παγιώθηκε η σημερινή αγιορείτικη ιεραρχία. Αυτό οφείλεται είτε σε αντίξοες συνθήκες είτε στις θέσεις των οικισμών αυτών, για τους οποίους δεν εκτιμήθηκε ότι είχαν ιδιαίτερη στρατηγική σημασία.